

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ «ΗΩΣ», ΑΡ. 2

Η ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΑ

μνημεία και άνθρωποι σε κρίση

Πρακτικά Διεπιστημονικού Συνεδρίου
19-20 Μαρτίου 2015

Η ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΑ

Μνημεία και άνθρωποι σε κρίση

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Δρ Φωτεινή Ζαφειροπούλου, επίτιμη Έφορος Αρχαιοτήτων, πρόεδρος
Δρ Μαίρη Γκικάκη, αρχαιολόγος ΥΠΠΟΑ
Δρ Στέλλα Κατσαρού, αρχαιολόγος ΥΠΠΟΑ
Δρ Χριστίνα Μητσοπούλου, αρχαιολόγος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Δρ Βαγγέλης Νικολόπουλος, αρχαιολόγος ΥΠΠΟΑ
Δρ Μελίνα Φιλήμονος, επίτιμη Διευθύντρια Αρχαιοτήτων

Θερμές ευχαριστίες οφείλουμε στη Fondazione Giorgio e Isa de Chirico,
και στη Victoria Noel-Johnson, για την παραχώρηση της εικόνας
του εξωφύλλου (Giorgio de Chirico, *Gli Archeologi*, 1963).

Ένωση Αρχαιολόγων Ελλάδας «Ηώς»
<http://www.eos-archaeo.gr>

Συντονισμός έκδοσης
ΜΕΛΙΝΑ ΦΙΛΗΜΟΝΟΣ

Σχεδιασμός εξωφύλλου
ΚΙΚΗ ΜΠΙΡΤΑΧΑ

Σελιδοποίηση, εκδοτική επιμέλεια
ΚΙΚΗ ΜΠΙΡΤΑΧΑ

ISSN: 2529-1165

ISBN: 978-618-81337-1-6

© Ένωση Αρχαιολόγων Ελλάδας «Ηώς»

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή –ολική, μερική ή περιληπτική– των κειμένων ή του εικονογραφικού υλικού με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια από τους συγγραφείς και την Ένωση Αρχαιολόγων Ελλάδος «Ηώς».

Η ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΑ
Μνημεία και άνθρωποι σε κρίση

Πρακτικά Διεπιστημονικού Συνεδρίου
19-20 Μαρτίου 2015
Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων

Επιμέλεια
Χριστίνα Μητσοπούλου
Βαγγέλης Νικολόπουλος
Μελίνα Φιλήμονος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Χαιρετισμός της Προέδρου της Ενώσεως Αρχαιολόγων Ελλάδας «Ηώς» Φωτεινής Ζαφειροπούλου	7
ΜΑΡΙΑ ΚΑΓΙΑΦΑ. Διδάσκοντας για το περιβάλλον και τον πολιτισμό στους ανοιχτούς αρχαιολογικούς χώρους: Η συμβολή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης	11
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΖΑΒΕΛΟΠΟΥΛΟΥ. Η Αρχαιολογία μέσα από τα σχολικά εγχειρίδια του Γυμνασίου: Εμπειρία από τη σχολική πράξη και προβληματισμοί	23
ΕΛΕΝΗ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ. Αρχαιολογία και εποικοδομητική μάθηση στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	35
ΡΑΟΛΟ ΔΑΝΙΕΛΕ ΣΚΙΡΠΟ. Italy's lost Greece. Η ξεχασμένη Μεγάλη Ελλάς	41
ΠΑΝΟΣ ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ. Η κρίση, η εθνική μας συνείδηση και η διδασκαλία της Ιστορίας	53
ΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΜΑΤΘΑΙΟΥ. «Αγάπα τὸ ἀρχαῖον σου ὡς σεαυτόν». Σκέψεις για την λειτουργία της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας	59
ΣΥΛΒΑΝΑ ΚΑΤΣΑΟΥΝΟΥ. Η διαδρομή ενός αρχαιολόγου μέσα στον λαβύρινθο του σύγχρονου ελληνικού πολιτιστικού περιβάλλοντος	67
ΟΛΓΑ ΚΑΚΑΒΟΓΙΑΝΝΗ. Η αρχαιολογική έρευνα και τα προαπαιτούμενα της πιστοποίησης του επαγγέλματος του αρχαιολόγου ως δημοσίου λειτουργού	79
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ. Μητρώο αρχαιολόγων: Ουτοπία, αναγκαιότητα ή περιττή πολυτέλεια;	85
ΟΛΓΑ ΚΑΚΑΒΟΓΙΑΝΝΗ, ΜΑΙΡΗ ΓΚΙΚΑΚΗ. Μελέτη και δημοσίευση ευρημάτων παλαιών ανασκαφών από νέους αρχαιολόγους και όχι μόνο	91
ΧΡΙΣΤΟΣ ΝΤΟΥΜΑΣ. Η ανασκαφή ως καταστρεπτική διαδικασία	97
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ. Οι αρχές της «ολοκληρωμένης προστασίας» και η «βιωσιμότητα» του πολιτισμικού πλούτου της χώρας μας	105
ΣΤΕΛΙΟΣ ΛΕΚΑΚΗΣ. Η διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ευρώπη και την Ελλάδα. Μια επισκόπηση	115
ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ. Αρχαιολογία και ξεναγική: κατάθεση βιωματικής εμπειρίας και σχετικών προβληματισμών	133
ΜΕΛΙΝΑ ΦΙΛΗΜΟΝΟΣ. Κάποια συμπεράσματα από το συνέδριο	187

Η ΚΡΙΣΗ, Η ΕΘΝΙΚΗ ΜΑΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΚΑΙ Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΠΑΝΟΣ ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ

Την ιστορική και αρχαιολογική κληρονομιά την έχει απόλυτη ανάγκη ο σύγχρονος άνθρωπος. Ζούμε σε μια δύσκολη και προκλητική εποχή επιτάχυνσης του ιστορικού βηματισμού ή «επιτάχυνσης του χρόνου» θα μπορούσαμε να πούμε, εξαιτίας της ασύλληπτης τεχνολογικής ανάπτυξης και της παγκόσμιας κυριαρχίας σε όλα τα επίπεδα των εξουσιαστικών δυνάμεων του χρήματος. Λόγω, λοιπόν, της ταχύτητας με την οποία αλλάζει το περιβάλλον, φυσικό και νοητικό, υπάρχει ολοένα και μεγαλύτερη ανάγκη να αντλούμε πνευματικές δυνάμεις από το παρελθόν, ερχόμενοι σε άμεση επαφή με την ιστορική μνήμη, που μας προσφέρει αυτογνωσία, πνευματική ισορροπία και αίσθημα ασφάλειας. Δεν είναι τυχαία η ανάγκη, ακόμα και η αγωνία των νεωτερικών κοινωνιών, να κάνουν τα πάντα για τη διατήρηση της συλλογικής μνήμης. Η ιστορική μνήμη αποτελεί έναν πόλο σταθερότητας στην πολυτάραχη ζωή μας.

Τα ζητήματα αυτά έχουν οξυνθεί τις τελευταίες δεκαετίες με την εμφάνιση και κυριαρχία του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης: Παράλληλα με τα θετικά της στοιχεία, όπως η ευκολότερη διακίνηση ανθρώπων, κεφαλαίων και ιδεών, η παγκοσμιοποίηση εμφανίζει και δύο σοβαρότατες αρνητικές συνέπειες. Αφενός λειτουργεί εις βάρος των τοπικών ταυτοτήτων, που σταδιακά συρρικνώνονται και εξαφανίζονται, υποτασσόμενες στη γενικευμένη τάση της ομογενοποίησης των πάντων. Αφετέρου, η παγκοσμιοποίηση υπονομεύει ακόμα και τις μεγάλες αξίες που δημιούργησαν τον δυτικό πολιτισμό. Όλα αυτά, δηλαδή, που θα επέτρεπαν στους νέους να εγγραφούν σε μια γενεαλογία και να κατανοήσουν ότι ο κόσμος στον οποίο ζούμε είναι η συνέχεια και το αποτέλεσμα της ιστορίας. Κι αυτό γίνεται συνειδητά και συστηματικά, γιατί πολύ καλά γνωρίζουν ότι οι γενιές που πολιτισμικά είναι αποκομμένες, αποδέχονται πολύ εύκολα τα εισαγόμενα στοιχεία της νέας διεθνούς υποκοουλτούρας, που, όχι τυχαία, υπερπροβάλλονται. Έτσι, οι νέοι υποκύπτουν αδιαμαρτύρητα στον καταναλωτισμό και υπακούουν πιο εύκολα στις επιταγές της αγοράς, πιστεύοντας ότι ακολουθώντας τον μονόδρομο μιας οικονομικιστικής λογικής η κοινωνική επιτυχία και οι ανέσεις είναι αυτά που θα φέρουν την ευτυχία.

Πολυχρησιμοποιημένη, όσο και χαρακτηριστική είναι η εναρκτήρια φράση του *Βιβλίου του γέλιου και της λήθης* του Μίλαν Κούντερα: Η πάλη της μνήμης εναντίον της λήθης είναι η πάλη του ανθρώπου εναντίον της εξουσίας. Δηλαδή, σήμερα μνήμη σημαίνει αντίσταση στη σάρωσή μας από τις δυνάμεις της αγοράς, του χρήματος και της ομογενοποίησης.

Σχετικά με το θέμα αυτό είναι και τέσσερα άλλα σύγχρονα φαινόμενα: το πρώτο είναι αυτό της πολιτισμικής αμνησίας, τμήμα της οποίας αποτελεί και η ιστορική αμνησία. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα η άγνοια από τις νεότερες γενιές της ιστορίας του Ολοκαυτώματος και

των άλλων ναζιστικών θηριωδιών, πράγμα που οδηγεί σε στρεβλές πολιτικές επιλογές ένα μεγάλο μέρος του νεανικού πληθυσμού. Το δεύτερο είναι ο ρατσισμός και η αντίδρασή μας στο διαφορετικό. Φυσικά, αν δεν γνωρίζουμε ποιοι είμαστε, αν δεν νοιώθουμε ασφαλείς στην υποστασή μας, φοβόμαστε και αντιδρούμε επιθετικά στο ανοίκειο, στο ξένο. Το τρίτο επικίνδυνο φαινόμενο της εποχής μας είναι η άμβλυνση της δημοκρατικής συνείδησης των ανθρώπων, πράγμα που έχει άμεση αντανάκλαση στην καθημερινή ζωή όλων μας αλλά και στην ευρύτερη πολιτική του τόπου. Και η τέταρτη συνέπεια της απώλειας της ιστορικής συνείδησης είναι το ότι δεν υπάρχει πια αυτό που θα μας έδειχνε ποια είναι η θέση μας στον κόσμο. Αυτό το τελευταίο φαίνεται λίγο αφηρημένο αλλά δεν είναι. Γιατί η συνείδηση της θέσης μας είναι αυτή που συνήθως καθοδηγεί τα βήματά μας και διαμορφώνει τα κριτήριά μας στις μεγάλες και τις μικρές μας αποφάσεις. Χωρίς ιστορική συνείδηση οι άνθρωποι αλλά και οι πολιτείες αδυνατούν να προβλέψουν τις συνέπειες των αποφάσεων και των πράξεών τους.

Είναι κοινός τόπος ότι κατά τα τελευταία χρόνια, όχι μόνο την περίοδο της κρίσης αλλά από τη μεταπολίτευση και μετά, έχει επέλθει στην ελληνική κοινωνία κρίση εθνικής ταυτότητας, που σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στην αναστολή της συνέχειας παρελθόντος και παρόντος. Ιδιαίτερα στις νεώτερες γενιές υφέρπει το φαινόμενο της ιστορικής και πολιτισμικής αμνησίας, με αποτέλεσμα να εμφανίζεται μια χωλή και ασαφής εθνική αυτογνωσία.

Το πρόβλημα είναι ότι όλοι οι φορείς που μετέδιδαν γνώση και αξίες βρίσκονται σήμερα σε κρίση: η οικογένεια, το σχολείο, η εκκλησία, οι διανοούμενοι, και περισσότερο απ' όλους οι πολιτικοί. Το μόνο ανθούν όργανο διαπαιδαγώγησης είναι η τηλεόραση και τα πρότυπά της, που μας σπρώχνουν άπνοες στην παθητική ομοιογένεια και στον άκρατο και παρανοϊκό καταναλωτισμό. Δεν νομίζω ότι αμφιβάλλει κανείς πως αυτό υπήρξε ένας από τους σοβαρότερους παράγοντες που μας οδήγησαν στη σημερινή κρίση.

Όπως έχει λεχθεί κατά κόρον, η κρίση είναι ευκαιρία για αναστοχασμό, αναδιάταξη αξιών και αναπροσδιορισμό του μέλλοντος. Και ο καθένας μας μπορεί και πρέπει να οραματιστεί από τη θέση που βρίσκεται και μέσα από το γνωστικό απόθεμα που έχει συσσωρεύσει, πώς μπορεί να συμβάλει στην οικοδόμηση της επόμενης μέρας. Ο ρόλος του παρελθόντος για τα άτομα, τις κοινωνίες και τα κράτη είναι ισχυρότερος απ' όσο συνήθως νομίζουμε. Την ιστορία δεν τη χρειαζόμαστε ως εργαλείο του παρελθόντος αλλά ως εργαλείο κυριαρχίας του μέλλοντος. Όπως έχει δείξει ο Πιέρ Νορά, γάλλος ιστορικός, από τους σημαντικότερους μελετητές θεμάτων ταυτότητας και μνήμης, η γνώση της ιστορίας και η συλλογική μνήμη δίνει στις κοινωνικές ομάδες αίσθηση του παρελθόντος τους και ορίζει τις ελπίδες τους για το μέλλον. Κατά συνέπεια, αυτό που έχουμε σήμερα απόλυτη ανάγκη για να ατενίζουμε το μέλλον με αισιοδοξία είναι η συγκρότηση ενός νέου εκπαιδευτικού και πολιτιστικού μοντέλου, με στόχο την ανάκτηση της εθνικής μας αυτογνωσίας αλλά και του δημοκρατικού μας φρονήματος.

Στην ουσία έχουμε απόλυτη ανάγκη για την εκ νέου διδασκαλία της φυσικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Η φυσική κληρονομιά είναι η γνώση του τόπου, η γεωγραφία, η γεωμορφολογία, τα τοπωνύμια, οι σπηλιές και οι βουνοκορφές, τα παιχνίδια του φωτός την ημέρα και των αστεριών τη νύχτα, οι ονομασίες των φυτών και των ζώων, το κελάρυσμα του νερού,

η βίωση της χαράς της φύσης. Η πολιτιστική κληρονομιά είναι η γνώση του χρόνου και του παρελθόντος, της ιστορίας γενικής και τοπικής, των μνημείων και των χώρων, των παλιών ανθρώπων και των επαγγελμάτων τους, η βίωση της θρησκευτικής και λαϊκής παράδοσης.

Για να γίνει αυτό, θα πρότεινα την εισαγωγή νέου μαθήματος με τίτλο *Πατριδογνωσία*, που θα διδάσκεται σταδιακά σε όλες τις τάξεις του Γυμνασίου και του Λυκείου και θα μπορούσε να εξετάζεται στις πανελλήνιες εξετάσεις σε όλες τις δέσμες. Θα πρόκειται για βιωματικό και σεμιναρικό μάθημα που θα προσφέρεται από τους πτυχιούχους των τμημάτων Ιστορίας και Αρχαιολογίας. Το μάθημα θα έχει δύο μέρη: το πρώτο θα είναι η θεωρητική προεργασία στην τάξη με θέματα που θα τα προετοιμάζουν οι μαθητές σε ομάδες, με πηγές μόνον από το διαδίκτυο. Δεν χρειάζονται ούτε εγχειρίδια ούτε βιβλιογραφία. Το δεύτερο μέρος θα είναι η παρουσίαση των θεμάτων αυτών από τους ίδιους σε εκπαιδευτικές επισκέψεις που θα γίνονται επιλεκτικά σε όλα τα μέρη της Ελλάδος, αντικαθιστώντας έτσι και τις διαβόητες πενταήμερες.

Οι επισκέψεις αυτές θα γίνονται σε χαρακτηριστικά ελληνικά τοπία, φυσικά και ανθρωπογενή, με στόχο τη γνωριμία με τον τόπο και τους ανθρώπους αλλά και με χαμένες σήμερα πρωτογενείς παραγωγικές δραστηριότητες (γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία, ζυλουργική, αγγειοπλαστική κ.λπ.). Επίσης, θα περιλαμβάνουν συμμετοχή σε γιορτές και πανηγύρια για γνωριμία με τη θρησκευτική και λαϊκή παράδοση, εμπλοκή στην αναβίωση εθίμων, τοπικών εκδηλώσεων και παραδοσιακών συνταγών. Γενικώς μια βιωματική γνωριμία με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ελληνικών τόπων και τοπίων και των ανθρώπων τους.

Η επόμενη ομάδα εκδηλώσεων θα αναφέρεται σε ζητήματα της ελληνικής ιστορίας. Εκτός από τους αυτονόητους αρχαιολογικούς χώρους και τα μουσεία, ιδιαίτερο βάρος θα πρέπει να δοθεί σε χώρους άσκησης και βίωσης της αθηναϊκής δημοκρατίας, π.χ. αρχαία Αγορά και Πνύκα. Επίσης αυτό που έχουμε επείγουσα ανάγκη είναι ο τονισμός χώρων και γεγονότων που ανέδειξαν την αντίσταση των προγόνων μας σε κάθε είδους εξωτερική επιβουλή. Κι αυτό θα γίνει με τη βιωματική γνωριμία με τα πεδία των μαχών της ελληνικής ιστορίας: Μαραθών, Θερμοπύλες, Σούλι, Δερβενάκια, Γραβιά, Μεσολόγγι, Αρκάδι, Μπιζάνι, Ρούπελ, Γοργοπόταμος. Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί σε επισκέψεις στους μαρτυρικούς τόπους, όπως το Δίστομο και τα Καλάβρυτα και σε άλλα μέρη που υπήρξαν θύματα της θηριωδίας των κατακτητών.

Σε όλα αυτά που έχουν γεωγραφικό και ιστορικό ενδιαφέρον, θα πρέπει να προσθέσουμε και την ανάγκη γνωριμίας και επαφής των μαθητών με τον νεοελληνικό πολιτισμό: συναυλίες με το *Άξιον Εστί* και το *Πνευματικό εμβαστήριο*, παραστάσεις θεατρικών έργων, επισκέψεις σε εκθέσεις μεγάλων σύγχρονων καλλιτεχνών, αναγνώσεις σπουδαίων κειμένων νεοελλήνων συγγραφέων και ποιητών, και συμμετοχή σε οτιδήποτε σημαντικό εκφράζει κάθε φορά η σύγχρονη ελληνική πολιτιστική δημιουργία.

Ίσως όλα αυτά να φανούν σε μερικούς νεοσυντηρητικά. Όμως δεν λέγονται άκριτα, ούτε πασπαλισμένα με τίποτα εθνικιστικές κορώνες του ένδοξου παρελθόντος. Έχουμε πλήρη συνείδηση ότι δεν υπάρχει αιώνια ιστορία αλλά ότι η θέασή της είναι πάντοτε στιγμιαία και ότι οι άνθρωποι θα πρέπει να κοιτάζουν κάθε φορά το παρελθόν με τις ανάγκες του σήμερα. Και οι ανάγκες του σήμερα είναι πιο επιτακτικές από ποτέ. Γιατί τώρα θα πρέπει να ληφθούν οι αποφάσεις που θα μας οδηγήσουν στη δημιουργία της νέας Ελλάδας μετά την κρίση.

Την τελευταία 40ετία επιχειρήθηκαν πολλές προσπάθειες που είχαν στόχο τον εκσυγχρονισμό της χώρας, που όμως αποδείχθηκαν ανεπαρκείς και μας οδήγησαν στο να χάσουμε τα καλά της Ανατολής χωρίς να υιοθετήσουμε τα καλά της Δύσης, με αποτέλεσμα να βρισκόμαστε και πάλι μετέωροι, χωρίς υπόσταση. Βρισκόμαστε και πάλι σε ένα ιστορικό μεταίχιμο.

Ειδικότερα, ως προς το ζήτημα της εκπαίδευσης, έχοντας περάσει κι εγώ από όλες τις φάσεις του νεοελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος είτε ως μαθητής είτε ως δάσκαλος είτε ως γονιός είτε ως δάσκαλος δασκάλων, συνειδητοποιώ πλέον πόσο κακό μας έκαναν πολλές από τις καινοτόμες προσεγγίσεις των ιστορικών φαινομένων κατά τη διδασκαλία της ιστορίας, ιδιαίτερα στην υπερευαίσθητη ηλικία των μαθητών του Γυμνασίου και του Λυκείου.

Η τελευταία αυτή παρατήρηση μας οδηγεί αναπόφευκτα στην διδασκαλία της Ιστορίας και της Αρχαιολογίας στα Πανεπιστήμια, στα οποία τα τελευταία χρόνια έχει κυριαρχήσει η αντίληψη της ερευνητικής μεθοδολογίας και της συμπόρευσης με τις τελευταίες διεθνείς επιστημολογικές οδηγίες. Στα Πανεπιστήμια της Εσπερίας απ' όπου προέρχονται οι περισσότεροι νέοι συνάδελφοι, δίνεται σημασία κυρίως στο ερευνητικό σκέλος. Εδώ στην Ελλάδα συχνά, όμως, ξεχνάμε ότι στο πανεπιστήμιο δεν διαμορφώνουμε μόνον επιστήμονες, αλλά και καθηγητές των γυμνασίων και των Λυκείων, που αντιστοίχως πλάθουν την ιδεολογία των νέων Ελλήνων.

Λέγοντας αυτά, δεν έχω καμιά διάθεση να επαναφέρω παλαιά διλήμματα, ούτε προτείνω να αλλάξουν τα προγράμματα διδασκαλίας της ιστορίας και να γραφτούν νέα εγχειρίδια. Οι τελευταίες ευρωπαϊκές οδηγίες απορρίπτουν τη συμβατική διδασκαλία που δίνει έμφαση στη μία και μοναδική ερμηνεία του παρελθόντος και προκρίνουν, σωστά, την πολυπρισματική προσέγγιση της Ιστορίας. Όλα αυτά, που γίνονται αποδεκτά ως διεθνείς και ευρωπαϊκές κατευθύνσεις, δεν μας εμποδίζουν να προσθέσουμε κι αυτό που νομίζουμε ότι μας λείπει για να διατηρηθούμε ενταγμένοι στο διεθνές σύστημα αλλά αυτοτελείς, για να ισορροπήσουμε ανάμεσα στο παγκόσμιο και το τοπικό, στο ευρωπαϊκό και το ελληνικό.

Εν τέλει, αυτό που πρέπει να συνειδητοποιήσουμε εμείς και να πείσουμε τη νεοελληνική πολιτεία είναι να αποφασίσει με αυτό τον απλό τρόπο να δώσει νέα ώθηση στο ενδιαφέρον των νέων Ελλήνων για τον τόπο και την ιστορία τους. Και από τη γνώση αυτή θα προέλθει η νέα πίστη στον Ελληνισμό και στις αξίες του. Όλα αυτά και πολλές χιλιάδες άλλα που αποτελούν τη φυσική και πολιτιστική μας κληρονομιά, αν δεν τα ξέρουμε, αν δεν τα διδαχθούμε απ' το σπίτι και το σχολείο, δεν θα έχουμε αποκτήσει ιστορική και εθνική συνείδηση. Το αποτέλεσμα; Να μην έχουμε αυτό το ειδικό βάρος που να μας δένει με τον τόπο και το χρόνο. Να μην ξέρουμε πού πατάμε και πού βρισκόμαστε, κυριολεκτικά. Μόνον αυτός που γνωρίζει ποιος είναι και πού βρίσκεται νοιώθει ισχυρός και ασφαλής. Ο άλλος γίνεται έρμαιο και πετάγεται στο περιθώριο της ιστορίας.

Και ποιος μπορεί να είναι ο ρόλος των μνημείων σε όλα αυτά; Μα ο ρόλος τους ως η εικονιστική έκφραση των ριζών μας, ως ορατών συμβόλων της εθνικής μας ταυτότητας, ως η οπτική εμπέδωση του εθνικού αφηγήματος. Και χρησιμοποιώντας τα δεν θα κάνουμε τίποτε άλλο από το να επεκτείνουμε στο σήμερα αυτό που σκόπευαν όσοι τα δημιούργησαν, δηλαδή να τους προσδώσουμε ξανά τη δημόσια και πολιτική λειτουργία τους ως φορέων ιστορικής μνήμης και παιδείας. Όπως γράφει και πάλι ο Πιερ Νορά, τα μνημεία αποτελούν τοπία μνήμης, που σε πε-

ριόδους πολιτικής και κοινωνικής αστάθειας διατηρούνται και χρησιμοποιούνται ως αποτέλεσμα της βούλησης της κοινότητας να ενισχύσει τη συλλογική της ταυτότητα και να την προβάλει στο παρόν και στο μέλλον.

Γιατί τα μνημεία και τα μνημειακά σύνολα, όπως και τα μεμονωμένα έργα που εκτίθενται στα μουσεία, ακτινοβολούν μνήμη, εκπέμπουν αυτή την αύρα που εγκατοικεί στα μεγάλα έργα των ανθρώπων που τα εμπνεύστηκαν, τα δημιούργησαν και τα χρησιμοποίησαν.

ΠΑΝΟΣ ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ

Καθηγητής Κλασικής Αρχαιολογίας, ΕΚΠΑ

pval@arch.uoa.gr

Βιβλιογραφία

ΛΑΜΠΡΙΝΟΥΔΑΚΗΣ, Β.Κ. 2008. *Δέκα μαθήματα αρχαιολογίας. Οδοιπορικό από την αρχαία ελληνική τέχνη στη σύγχρονη ζωή*, Αθήνα.

ΛΙΑΚΟΣ, Α. 2011. *Αποκάλυψη, Ουτοπία και Ιστορία. Οι μεταμορφώσεις της ιστορικής συνείδησης*, Αθήνα.

ΜΠΑΚΙΡΤΖΗΣ, Χ. 1999. Σκέψεις για την προστασία και ανάδειξη της αρχαιολογικής κληρονομιάς εν όψει του 2000, *Ο Μέντωρ* 52, 113-118.

ΠΛΑΝΤΖΟΣ, Δ. 2014. *Οι Αρχαιολογίες του Κλασικού. Αναθεωρώντας τον εμπειρικό κανόνα*, Αθήνα.

PANOS VALAVANIS
Professor of Classical Archaeology, University of Athens
pval@arch.uoa.gr

Crisis, National Consciousness and the Teaching of History

This paper will focus on the following subjects: a. Modern man's need for keeping in touch with steady values of the past and national heritage, due to the immeasurable speed of present historical developments, as well as to the catalytic influence of globalization. b. Cultural and historical amnesia of a large part of the Greeks, especially those of the younger generations, and its consequences in political choices, in the reduction of democratic consciousness and in the inability of feeling the historical present; and c. The need for a new teaching of history and archaeology in all levels of education, as tool for reuniting the past and the present and as means for strengthening the Greek national identity.

<http://www.eos-archaeo.gr>

ISSN: 2529-1165
ISBN: 978-618-81337-1-6